

SREDNJOŠKOLSKI UDŽBENICI JOSIPA SILIĆA

Jadranka Nemeth-Jajić
Filozofski fakultet
Split

Sažetak: Udžbenici Josipa Silića smještaju se u kontekst srednjoškolske nastave hrvatskoga jezika. Nastoje se utvrditi njihove značajke, pri čem se pozornost posvećuje metodičkom oblikovanju udžbeničkih jedinica, te strategijama i postupcima koji se u tim udžbenicima primjenjuju čineći ih prepoznatljivima.

Ključne riječi: metodičko oblikovanje udžbeničkih jedinica, predavačke strategije, postupak redukcije.

1. BIBLIOGRAFSKI PODATCI O UDŽBENICIMA JOSIPA SILIĆA I KONTEKST SREDNJOŠKOLSKE NASTAVE HRVATSKOGA JEZIKA

Pregled udžbenika Josipa Silića donesen je u tablici 1 slijedom njihova javljanja. Uz naziv udžbenika posebno su istaknute godine prvoga i posljednjeg izdanja pojedinoga udžbenika, te ukupan broj izdanja do vremena pisanja ovoga rada.

Tablica 1: Pregled udžbenika Josipa Silića

UDŽBENIK	PRVO IZDANJE	POSLEDNJE IZDANJE	BROJ IZDANJA
Silić – Rosandić: <i>Osnove fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika</i> , Školska knjiga, Zagreb.	1974.	1984.	11. neizmijenjeno izdanje
Silić – Rosandić: <i>Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika</i> , Školska knjiga, Zagreb.	1979.	1985.	6. neizmijenjeno izdanje

Silić – Rosandić: <i>Jezik, izražavanje i stvaranje 1: udžbenik iz hrvatskoga ili srpskoga jezika za I razred usmjerenog obrazovanja</i> , Školska knjiga, Zagreb.	1986.	1992.	6. (prvo izmijenjeno 1991.)
Silić – Rosandić: <i>Jezik, izražavanje i stvaranje 2: udžbenik hrvatskoga ili srpskoga jezika u II. razredu usmjerenog obrazovanja</i> , Školska knjiga, Zagreb.	1987.	1992.	5. (prvo izmijenjeno 1991.)
Silić, J.: <i>Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gimnazije</i> , Školska knjiga, Zagreb.	1995.	1995.	1. izdanje
Silić, J.: <i>Hrvatski jezik 1: udžbenik za 1. razred gimnazije</i> , Školska knjiga, Zagreb.	1998.	2007.	8. izdanje
Silić, J.: <i>Hrvatski jezik 2: udžbenik za II. razred gimnazije</i> , Školska knjiga, Zagreb.	1998.	2008.	8. izdanje

Prvi udžbenik Josipa Silića, nastao u suautorstvu s Dragutinom Rosandićem, u doba kada se pojavio – 1974. godine, predstavljao je novost i izazov za učenike, ali i za njihove učitelje, profesore hrvatskoga jezika. Do pojave *Osnova fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika* nije naime bilo posebnih udžbenika za srednjoškolsku nastavu jezika pa već sama ta činjenica unosi novost. Težište je u srednjoj školi bilo na učenju književnosti, što je dodatno potkrjepljivala Jonkeova krilatica *Piši kao što dobri pisci pišu*, a pouke o jeziku iscrpljivale su se u nasljeđivanju književnih uzora i učenju jezičnog propisa: što je pravilno, a što nepravilno. Prvi udžbenik profesora Silića nudi opis ne zapostavljajući propis: pravila se potanko i razložno objašnjavaju i argumentiraju – učenike se uči misliti o jeziku. Time se težište nastave s učenja norme pomiče na „spoznavanje jezika, koje onda omogućuje i shvaćanje i poštivanje norme”.¹

¹ Stjepko Težak: *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 54.

Logičan slijed uspostavljen je udžbenikom *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika* (1979.) za drugi razred gimnazije, ali je na nastavak toga slijeda trebalo pričekati još neko vrijeme dok se slegnu zanosi provoditelja odgojno-obrazovne reforme školstva. Silić i Rosandić tada izrađuju nove udžbenike za prvi i drugi razred usmjerenog obrazovanja: *Jezik, izražavanje i stvaranje 1* i *Jezik, izražavanje i stvaranje 2*. U izboru sadržaja, u skladu s tada propisanim nastavnim planom i programom, te udžbenike obilježava izraženiji integracijsko-korelacijski pristup.²

Sustavnom proučavanju jezika prednost je dana nizom udžbenika kojim je nastavljena zamisao naznačena prvim dvama Silićevim udžbenicima. Tako polovicom devedesetih godina prošloga stoljeća nastaje svojevrsna udžbenička tetralogija čiji su autori istaknuti profesori zagrebačkoga Filozofskog fakulteta.³ U tim je udžbenicima raspored jezičnih sadržaja po razredima usklađen sa znanstvenim predmetom – u svakoj godini školovanja obrađuje se jedna jezična razina: fonetika i fonologija u prvome, morfologija u drugome, sintaksa u trećem i leksikologija u četvrtom razredu. Takvu koncepciju slijede i naslovom ujednačeni udžbenici *Hrvatski jezik* za sva četiri razreda gimnazije, za koje je istaknuto: „Udžbenici su hrvatskoga jezika za gimnazije (...) pisani u skladu s činjenicom da je hrvatski jezik cjelina, da nema morfologije (predviđene za drugi razred) bez fonologije (predviđene za prvi razred) i obrnuto, da nema sintakse (predviđene za treći razred) bez morfologije (predviđene za drugi razred) i obrnuto, da nema leksikologije (predviđene za četvrti razred) bez fonologije, morfologije, sintakse i obrnuto”,⁴ a što je u skla-

² Usp. naslove udžbeničkih jedinica u tim i udžbenicima koji su im prethodili. U *Fonetici i fonologiji hrvatskog književnog jezika* prvih nekoliko naslova glasi: *Govorno priopćavanje, Nastajanje glasova, Dioba glasova, Funkcija glasova u jeziku...*, a u udžbeniku *Jezik, izražavanje i stvaranje 1: Govorna komunikacija, Komunikativna i poetska funkcija jezika, Metafora, Fonem, Stilističke mogućnosti fonema* i dr. U udžbeniku *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika* sustavno se izlaže morfološka razina, dok se u udžbeniku *Jezik, izražavanje i stvaranje 2* nalaze ova poglavlja: *Književnojezične i neknjiževnojezične pojave, Pripovijedanje kao tip vezanoga teksta, Struktura složene rečenice, Stilistika padeža, roda i broja, Stilistika vremena i načina* i *Književnik i jezična norma*.

³ To su udžbenici koje je Školska knjiga izdala 1995.: *Fonetika i fonologija hrvatskoga jezika i povijest hrvatskoga jezika do XVI. stoljeća* Zrinke Babić, *Morfologija hrvatskoga jezika i povijest hrvatskoga jezika od XVI. do XIX. stoljeća* Josipa Silića, *Sintaksa hrvatskoga jezika i povijest hrvatskoga jezika u XIX. stoljeću* Ive Pranjkovića i *Leksikologija hrvatskoga jezika i povijest hrvatskoga jezika u XX. stoljeću* Marka Samardžije.

⁴ Josip Silić u knjizi Silić – Pranjković – Samardžija – Čubrić: *Priručnik za nastavnike uz udžbenike hrvatskoga jezika za gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2004., str. 52.

du sa zahtjevom da moderna nastava jezika bude globalna.⁵ Ti su se udžbenici, u koje su za razliku od prethodna četiri udžbenika uvršteni i sadržaji iz područja jezičnog izražavanja, počeli objavljivati od 1998., te su danas doživjeli već brojna ponovljena izdanja.⁶

Istaknuto je da Silićev „teorijski pristup jeziku karakterizira čvrsta logičnost, metodološka dosljednost i težnja prema neproturječnosti”,⁷ načela kojih se „u cijelom svome znanstvenom i stručnom djelovanju”, pa tako i u pisanju udžbenika, profesor Silić „drži maksimalno dosljedno”.⁸ Odatle i spremnost da odstupa od uvriježenih tumačenja jezičnih pojavnosti i ustvrdi: „Morfološke će nas zakonitosti hrvatskoga jezika natjerati na to da dosta toga ispravimo u gramatici”.⁹ Tako će primjerice u svojem udžbeniku *Hrvatski jezik 2* prezent tumačiti kao glagolski oblik, a ne glagolsko vrijeme, na što upozorava u *Priručniku za nastavnike*: „Prezent nije glagolsko vrijeme, nego glagolski oblik. Prezentom se naime kao glagolskim oblikom može izražavati i jedno i drugo i treće glagolsko vrijeme, tj. i sadašnjost i prošlost i budućnost.”¹⁰ Na nov način, između ostaloga, tumači i zbirne imenice tipa *gospoda*, nalazeći u odnosu sintagmatskih i paradigmatskih morfema „razloge za njihovo uvrštavanje u množinu”.¹¹ Pridoda li se tome insistiranje na razlikovanju jezika kao sustava i jezika kao standarda, promatranje norme u odnosu na funkcionalne stilove standardnoga jezika,¹² uvođenje morfofonološke razine i dr., tada se s pravom može reći da su i današnji udžbenici Josipa Silića izazov za učenike i profesore, da i oni kao i njegovi udžbenici nastali prije više od trideset godina usmjeravaju prema, a što mu je

⁵ Govoreći o obilježjima moderne nastave gramatike Stjepko Težak navodi da je ona, između ostaloga: „globalna, cjelinska nastava jer polazi od jezika kao sustava sustavā. U njem se strukture preklapaju, razine sijeku te je pojedina jezična činjenica potpuno razumljiva samo u presjeku svih razina, a otkinuta od ostalih ne pokazuje jasno svoju funkciju” (Stjepko Težak: *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*, Školska knjiga, Zagreb, 1996., str. 53).

⁶ Josip Silić autor je prvih dvaju udžbenika *Hrvatski jezik 1* i *Hrvatski jezik 2*, za prvi i drugi razred gimnazije, Ivo Pranjković autor je udžbenika *Hrvatski jezik 3* za treći, a Marko Samardžija *Hrvatski jezik 4* za četvrti razred gimnazije.

⁷ Ivo Pranjković: „Sustavi i standardi profesora Silića” u knjizi *Od fonetike do etike* (ur. Ivo Pranjković), Disput, Zagreb, 2005., str. 20.

⁸ Isto, str. 20.

⁹ Josip Silić u knjizi Silić – Pranjković – Samardžija – Čubrić: *Priručnik za nastavnike uz udžbenike hrvatskoga jezika za gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2004., str. 58.

¹⁰ Isto, str. 51.

¹¹ Isto, str. 58.

¹² U tome ujedno vidimo razlog zašto u jezikoslovnim promišljanjima profesora Silića nema i ne može biti jake napetosti između sustava i standarda, koja katkada u jezikoslovnim raspravama i savjetima zna poprimiti izraze isključivosti.

bila ishodišna misao kada se počeo baviti izradom udžbenika – modernijoj nastavi hrvatskoga jezika.¹³ U ovome radu, međutim, ne ćemo se baviti novostima u tumačenju jezičnih pojmova i pojava, nego ćemo pokušati utvrditi koje su to značajke srednjoškolskih (gimnazijskih) udžbenika Josipa Silića u njihovu metodičkom oblikovanju, te koje strategije i postupci te udžbenike čine prepoznatljivima.

2. USPOREDBA UDŽBENIKA JOSIPA SILIĆA

2.1. METODIČKO OBLIKOVANJE UDŽBENIČKIH JEDINICA

U udžbeničkim smo jedinicama promotrili od kojih se metodičkih dionica one sastojе. Pritom smo utvrdili da glavni, a u većini udžbenika i jedini dio udžbeničkih jedinica čini izlaganje gradiva, koje se ostvaruje dvojako: u vezanome tekstu tako da izlaganje teče bez prekida i po obrascu pitanje – odgovor. U dvama se udžbenicima javlja i metodička dionica sa zadatcima, vježbama i pitanjima za učenike. Zastupljenost navedenih metodičkih dionica prikazana je u tablici 2.

Tablica 2: Zastupljenost metodičkih dionica u udžbeničkim jedinicama

	izlaganje u vezanome tekstu		pitanje – odgovor	pitanja, vježbe, zadatci za učenike
	P	POV.		
Silić – Rosandić: <i>Osnove fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika</i>	+			+
Silić – Rosandić: <i>Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika</i>		+	+	+
Silić – Rosandić: <i>Jezik, izražavanje i stvaranje 1: udžbenik za I razred usmjerenog obrazovanja</i>		+	+	

¹³ Usp. Josip Silić i Dragutin Rosandić: *Prema modernijoj nastavi jezika u srednjoj školi*, Zavod za unapređivanje stručnog obrazovanja, Zagreb, 1973.

Silić – Rosandić: <i>Jezik, izražavanje i stvaranje 2: udžbenik u II. razredu usmjerenog obrazovanja</i>			+	
Silić, J.: <i>Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gimnazije</i>	+			
Silić, J.: <i>Hrvatski jezik 1: udžbenik za 1. razred gimnazije</i>	+			
Silić, J.: <i>Hrvatski jezik 2: udžbenik za II. razred gimnazije</i>	+			

* P – pretežito; POV. – povremeno

Iz tablice 2 razvidno je da se izlaganje gradiva u vezanome tekstu pretežito ostvaruje u četirima udžbenicima, dok se u dvama javlja povremeno, i to u udžbeniku *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika* u prvoj udžbeničkoj jedinici *Morfem* u kojoj se, raščlanjeno po točkama, objašnjavaju pojmovi morfema, morfemske analize i vrste morfema (1981., 5-6), te u udžbeniku *Jezik, izražavanje i stvaranje 1* u uvodnome dijelu udžbeničke jedinice *Tipovi vezanoga teksta (Raspripravljanje, pripovijedanje i opisivanje)* u nastavku se koje gradivo izlaže pitanjima i odgovorima (1987., 69-70). Izlaganje gradiva po obrascu pitanje – odgovor osim u istaknutim dvama udžbenicima primjenjuje se i u udžbeniku *Jezik, izražavanje i stvaranje 2*.

Metodička dionica pitanja, vježba i zadataka za učenike javlja se samo u prvim dvama udžbenicima Josipa Silića, u udžbenicima *Osnove fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika* i *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga jezika* (nakon svake udžbeničke jedinice), dok se u ostalim njegovim udžbenicima ne navodi, nego su zadatci ponuđeni u pratećim vježbenicima.

S obzirom na to da se u strukturiranju udžbeničke jedinice pretežito primjenjuje izlaganje gradiva, koje u pet od sedam udžbenika čini i jedinu metodičku dionicu, držimo da u načinu kako se ono ostvaruje možemo dobiti odgovor na pitanje: Koje su to strategije i postupci koji pridonose prepoznatljivosti udžbenika Josipa Silića?

2.2. STRATEGIJE I POSTUPCI KOJI PRIDONOSE PREPOZNTALJIVOSTI UDŽBENIKA JOSIPA SILIĆA

2.2.1. PREDAVAČKE (RETORIČKE) STRATEGIJE

Proučavajući znanstveni stil Josipa Silića, Marina Katnić-Bakaršić i Vesna Požgaj Hadži svratile su pozornost na to da u njegovim znanstvenim tekstovima možemo prepoznati „Silića predavača – naime, tekst 'teče' kao što bi 'teklo' predavanje u logičkome slijedu; između jednoga i drugoga sadržaja nema prekida, a sve vrijeme vodi se računa o tome kome je tekst namijenjen.”¹⁴ Navedeno zapažanje vrijedi i za udžbenike Josipa Silića: kao predavača također ga možemo prepoznati u izlagačkim dionicama u udžbenicima. Predavačke strategije u tim se dionicama koriste za povezivanje prethodne s novom udžbeničkom jedinicom (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7),¹⁵ za najavljivanje novih sadržaja (2, 4, 8, 9), za privlačenje pozornosti predviđanjem reakcija slušatelja/čitatelja (10), u razvijanju argumentacije (11, 14), u objašnjavanju jezičnih pojmova (12, 13), u izvođenju zaključaka (15). Riječ je zapravo o uporabi propozicionalnih konektora koje, navodi Mirna Velčić, „možemo interpretirati kao signale kôda (kôdne formule), u kojem je govornik ili pisac dužan komunicirati u ulozi 'mjerodavnog' (uloga stručnjaka)”,¹⁶ koji nadalje „imaju izraženu funkciju organizacije teksta”,¹⁷ to jest razvijaju ga retorički ili, „slično priložnim i vezničkim konektorima, više semantiziraju odnose”.¹⁸ U analiziranim udžbenicima, što pokazuju navedeni primjeri, propozicionalni konektori ostvaruju se u svim trima funkcijama: retorički razvijaju tekst i semantiziraju odnose, te se očituju kao signali kôda.

(1) Promotrimo li sad jedinicu *m* u *cijênim*, opazit ćemo da ona ima značenje.¹⁹

(2) Dosad smo upoznali **tvorbena (artikulacijska) i zvučna (akustička) svojstva glasova**. Sad nam je upoznati njihova **funkcionalna svojstva**, to jest svojstva koja su odsudna pri komuniciranju govorom.²⁰

¹⁴ Marina Katnić-Bakaršić i Vesna Požgaj Hadži: „Izazovi akademskoga diskurza: znanstveni stil Josipa Silića” u knjizi *Od fonetike do etike*, Disput, Zagreb, 2005., str. 33.

¹⁵ Udžbeničke jedinice počinju rečenicama navedenima u tim primjerima.

¹⁶ Mirna Velčić: *Uvod u lingvistiku teksta*, Školska knjiga, Zagreb, 1987., str. 49.

¹⁷ Isto, str. 49.

¹⁸ Isto, str. 49.

¹⁹ Josip Silić: *Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 1995., str. 7. (U svim primjerima podcrtano je naše.)

²⁰ Josip Silić: *Hrvatski jezik 1: udžbenik za 1. razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 11.

(3) Vidjeli smo da glasovi (fonemi) /b/ i /p/ nemaju svoga značenja, nego da suprotstavljeni jedni drugima razlikuju riječi (odnosno njihova značenja), npr. riječi *biti* /biti/ i *piti* /piti/.²¹

(4) Vidjeli smo koliko hrvatski književni jezik ima naglasaka i kakva je razlika među njima. Sad ćemo vidjeti na kojim slogovima mogu stajati. U tom ćemo smislu postaviti tri osnovna pravila: (...)²²

(5) Rekli smo da glasovi /b/ i /p/ sami po sebi nemaju značenja, ali da razlikuju riječi, pa time i značenje riječi, npr. riječ /brati/ od riječi /prati/ i sl.²³

(6) U vezi s glasovnim lancima [biti] i [piti] (i njihovim odsječcima [b] i [p]) treba reći još i to da se oni ne bi mogli suprotstavljati jedan drugomu kad im ne bi bio isti naglasak – a (kratkosilazni).²⁴

(7) Promotrimo li sad jedinicu **m** u *mòli-m*, opazit ćemo da ona ima svoje značenje, i to tri: značenje „prvo lice”, značenje „jednina” i značenje „sadašnje vrijeme”.²⁵

(8) Dakako, ni svi suglasnici ni svi samoglasnici nisu isti. A to zato što su im mjesto i način nastajanja (tvorbe) različiti. Stoga ćemo ih morati dalje dijeliti.²⁶

(9) Sad ćemo razmotriti osobitosti glasa [m] u riječima *mati* i *tramvaj*.²⁷

(10) Čuvši međutim tekst iz romana „Kiklop” Ranka Marinkovića *Futva mofda bit će kafno* bit ćemo iznenađeni, i to u prvom redu zbog izgovora glasova [s], [r] i [ž] (*futva = sutra, kafno = kasno, mofda = možda*).²⁸

(11) Dosadašnje je izlaganje pokazalo da se morfonem bitno razlikuje od fonema. U prilog tome reći ćemo još i to da morfonem, za razliku od fonema, ne pretpostavlja samo jedan glas.²⁹

²¹ Silić – Rosandić: *Osnove fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1983., str. 26.

²² Isto, str. 37.

²³ Isto, str. 66.

²⁴ Josip Silić: *Hrvatski jezik 1: udžbenik za 1. razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 15.

²⁵ Josip Silić: *Hrvatski jezik 2: udžbenik za II. razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 7.

²⁶ Silić – Rosandić: *Osnove fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1983., 12.

²⁷ Josip Silić: *Hrvatski jezik 1: udžbenik za 1. razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 13.

²⁸ Isto, str. 66.

²⁹ Josip Silić: *Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 1995., str. 10.

(12) Da nam bude lakše analizirati proces o kojemu je riječ, uzet ćemo iz spomenute poruke samo odsječak *lonac* i promatrati ga kao poruku.³⁰

(13) Vratimo se još jednom na glasove [b] i [p].³¹

(14) Odgovorimo li potvrdno, moramo to dokazati.³²

(15) Iz onoga što je rečeno izlazi da je osnovna uloga ponavljanja glasova ili glasovnih kompleksa da, zajedno s drugim elementima, tvore **ritam**, pa ih i nazivamo **ritmotvornim elementima**.³³

S obzirom na to da se propozicionalni konektori često koriste za povezivanje prethodne s novom udžbeničkom jedinicom, to jest ostvaruju lančanu vezu među udžbeničkim jedinicama (primjeri od 1 do 7), može se ustvrditi da je lančano povezivanje udžbeničkih jedinica stilsko obilježje koje pridonosi prepoznatljivosti udžbenika toga autora.

U analiziranim udžbenicima vrlo su česta retorička pitanja. Retorička pitanja uvrštavaju se u „tipične retoričke strategije akademskoga diskurza (ali i svakoga drugog tipa argumentativnog, persuazivnog diskurza”, navode Marina Katnić-Bakaršić i Vesna Požgaj Hadži jer ona „stvaraju dojam direktnoga obraćanja adresatima, njihova aktivnog sudjelovanja u rješavanju pitanja i slično.”³⁴ Iz tih razloga retorička pitanja iskorištavaju profesionalni govornici – predavači pa se u tom smislu o njima može govoriti kao o predavačkim strategijama. U Silićevim se udžbenicima ona ostvaruju na dva načina:³⁵ retoričkim pitanjem počinje prva udžbenička jedinica – *Govorno priopćavanje* u udžbeniku *Osnove fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika* i *Hrvatski jezik 1* (16) pa ono ima otvaračku ulogu u tekstu. Ostvaruju se i kao anaforički usmjereni konektori (17, 18, 19). Privlačeći pozornost slušatelja/čitatelja i anticipirajući nastavak izlaganja, retorička pitanja ujedno olakšavaju praćenje govora/teksta.

³⁰ Josip Silić: *Hrvatski jezik 1: udžbenik za 1. razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 1.

³¹ Isto, str. 13.

³² Josip Silić: *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1981., str. 5.

³³ Silić – Rosandić: *Osnove fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1983., str. 77.

³⁴ Marina Katnić-Bakaršić i Vesna Požgaj Hadži: „Izazovi akademskoga diskurza: znanstveni stil Josipa Silića” u knjizi *Od fonetike do etike*, Disput, Zagreb, 2005., str. 30.

³⁵ Usp. s provedenom analizom znanstvenoga stila Josipa Silića koja je pokazala da se retorička pitanja ostvaruju „kao pitanja na koja odmah slijedi lakoničan odgovor (...), kao pitanja – konektori, koji mogu biti anaforički (...) i kataforički usmjereni (...), te kao pitanja u poziciji finitivne rečenice (...) i kao nizanje više pitanja (...)” (Katnić-Bakaršić, M. i Požgaj Hadži, V., 2005., 30).

(16) Do kakva procesa dolazi kada želimo slušatelju prenijeti poruku, da je prihvati i shvati, *Donesi mi lonac?* (**Poruka** je obavijest poslana iskazom.) (...) –U svijesti se pošiljatelja poruke (govornika) koji želi prenijeti poruku *lonac* primatelju poruke (slušatelju) stvara „slika” lonca, koju nazivamo pojmom. (...) ³⁶

(17) A kako se objašnjava oblik *trijêšće*? Nije li on nastao od *trijêska*? – Zbirna je imenica *trijêšće* doista izvedena iz imenice *trijêska*. (...) ³⁷

(18) Može li se tako što dogoditi u morfemima unutar riječi? – Već smo vidjeli da se tamo mogu pojaviti jedinice koje ne čine glasovni (fonemski) sustav hrvatskoga jezika, npr. šč, šć i št (prema sk). (...) ³⁸

(19) U tom bi slučaju i odnos *čistiti/čiščēnje* trebalo tako objašnjavati, zar ne? – Spomenuti nam primjeri pokazuju da je pojave o kojima je riječ ispravnije tumačiti **istodobnom promjenom cijeloga skupa**, u ovom slučaju skupa st. (...) ³⁹

Valja napomenuti da u udžbenicima u kojima je udžbenička jedinica strukturirana po obrascu pitanje – odgovor (vidi tablicu 1), nisu posrijedi retorička pitanja, nego je tu riječ o načinu predstavljanja sadržaja/gradiva. Budući da je obrazac pitanje – odgovor konstanta, izostaje efekt privlačenja pozornosti, a što je bitno obilježje retoričkih pitanja.

Glede ostvarivanja argumentativnosti za udžbenike toga autora također vrijedi ono što je rečeno za njegove znanstvene tekstove: „Misao je kod Silića jasno verbalizirana, svaki naredni argument slijedi iz prethodnoga”, ⁴⁰ te se oni odlikuju uzornom organizacijom. Pridoda li se navedenome uporaba autorskoga i inkluzivnoga *mi*, ⁴¹ može se ustvrditi da način izlaganja gradiva u udžbenicima Josipa Silića ima mnogo toga zajedničkoga sa znanstvenim stilom njegove akademske proze.

³⁶ Josip Silić: *Hrvatski jezik 1: udžbenik za 1. razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 1.

³⁷ Josip Silić: *Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 1995., str. 10.

³⁸ Isto, str. 11.

³⁹ Isto, str. 10.

⁴⁰ Marina Katnić-Bakaršić i Vesna Požgaj Hadži: „Izazovi akademskoga diskurza: znanstveni stil Josipa Silića” u knjizi *Od fonetike do etike*, Disput, Zagreb, 2005., str. 28.

⁴¹ Usp.: „Kod profesora Silića, međutim, *autorsko mi* u punome smislu riječi ponovo stječe svoju izvornu odredbu kao *mi skromnosti (nos modestiae)*; ono je potpuno u skladu s ostalim tekstom, bez imalo afektacije, a pogotovo tamo gdje se percipira i kao inkluzivno *mi* koje uključuje i autora i adresate, stvarajući dojam njihovog aktivnog sudjelovanja u razmišljanju i kreiranju teksta (...), odnosno (...) podjeli autorstva teksta” (Katnić-Bakaršić, M. i Požgaj Hadži, V., 2004., 32).

2.2.2. POSTUPAK REDUKCIJE

Usporedba udžbenika Josipa Silića upućuje na primjenu postupka što smo ga nazvali postupkom redukcije. Redukcija se, valja odmah reći, ne odnosi na predmetne sadržaje; štoviše, u najnovijim su udžbenicima oni prošireni – usklađeni s nastavnim planom i programom.⁴² Postupak redukcije odnosi se na način predstavljanja sadržaja, a po tome su usporedivi stariji udžbenik *Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gimnazije* i noviji – *Hrvatski jezik 2*. Oba naime udžbenika obuhvaćaju iste jezične sadržaje, ali donesene na ponešto drukčiji način. S druge strane, iako iste jezične sadržaje obuhvaćaju i udžbenici *Osnove fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika* i *Hrvatski jezik 1*, oni po načinu predstavljanja sadržaja nisu usporedivi iz jednostavnog razloga što su u udžbenik *Hrvatski jezik 1* gotovo bez izmjene preuzete sve udžbeničke jedinice iz udžbenika *Osnove fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika* (ispušten je samo dio *Grafijsko oblikovanje teksta* i metodička dionica s pitanjima i zadacima za učenike).

Postupak redukcije provodi se u udžbeniku *Hrvatski jezik 2* usklađivanjem tipa teksta s predmetom (s onim o čemu se govori) i skraćivanjem koraka u argumentacijskom postupku.

Usklađivanje tipa teksta s predmetom. U udžbeniku *Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gimnazije* način je predstavljanja sadržaja ujednačen: izlaganje teče bez prekida, koriste se predavačke (retoričke) strategije, rabi se autorsko i inkluzivno *mi*, razvija se argumentacijski, raspravljački tip teksta. U udžbeniku *Hrvatski jezik 2* s takvim se načinom predstavljanja sadržaja prekida nakon prvih desetak stranica uvodnoga dijela u udžbeničkoj jedinici *Značenje vrsta riječi*. S razine teksta subjekt teksta povlači se na razinu organizacije teksta, to jest ulogu povezivanja teksta preuzima okvir (isticanjem naslova i podnaslova). Jezikoslovac koji „priča” o vrstama riječi (vidi tablicu 3, primjere 20, 21, 22) povukao se da bi ustupio mjesto samim vrstama riječi, a one se najbolje predstavljaju definicijom (vidi tablicu 3, primjere 20a, 21a, 22a) ili pak, kada se u nastavku obrađuju pojedine vrste riječi – gramatičkim (morfološkim) opisom (vidi sliku 1). Tako je u udžbeni-

⁴² U udžbenik *Hrvatski jezik 1* uvrštene su ove nove udžbeničke jedinice: *Tekst, Vrednote govorenoga jezika, Hrvatski standardni jezik, Hrvatska narječja, Tipovi teksta* i *Jezik Hrvata do kraja petnaestoga stoljeća*, dok je udžbenik *Hrvatski jezik 2* proširen sadržajima nastavnoga područja jezičnog izražavanja (Biografija, Prikaz, Sažetak i Uputa).

ku *Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gimnazije „ispričano”* što znači npr. imenica, dok je u udžbeniku *Hrvatski jezik 2* dana znanstvena definicija – i to autorska jer je u skladu s dosljedno logičkim uopćavanjem svojstvenim znanstvenoj misli Josipa Silića (usp. primjerice definiciju glagola, primjer 21a u tablici 3).

Tablica 3: Usporedni primjeri načina predstavljanja sadržaja

Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gimnazije	Hrvatski jezik 2
<p>(20) (...) Prve čine imenice, a druge pridjeve. <u>U vezi s onim što smo malo prije rekli</u>: predmeti su samostalni, a svojstva nesamostalna. Zato se pridružuju, „pridijevaju” imenicama kao njihova svojstva. Odatle im i naziv – pridjevi (lat. adjektivi). Naziv pak „imenica” dolazi od „imenovati”. Njima se naime imenuju predmeti, bića i pojave. (1995., str. 15)</p>	<p>(20a) Imenice su riječi kojima se imenuju predmeti, bića i pojave. Gramatičko im je značenje (sadržaj) „predmet”. (2007., str. 10)</p> <p>Pridjevi su riječi koje se pridijevaju imenicama. Njihovo je gramatičko značenje (sadržaj) „svojstvo”. // „Svojstvo” se dakle pridijeva „predmetu”. (2007., str. 10)</p>
<p>(21) <u>Iz onoga što je rečeno proizlazi da i pridjevi i zamjenice i brojevi izriču svoj odnos prema imenicama</u>, tj. da na neki način zavise od njih. <u>Je li tako i s riječima tipa učiti?</u></p> <p><u>I za riječi bi se tipa učiti moglo reći da</u> na neki način zavise od imenica. Ni one, kao ni pridjevi, zamjenice ni brojevi, ne mogu biti samostalni. No one imaju niz specifičnih sadržaja, <u>koje treba objasniti</u>.</p> <p>Temeljni je sadržaj takvih riječi „radnja”. (U taj se sadržaj uključuje i sadržaj „zbivanje” koji imaju takve riječi tipa <i>grmjati</i> i sadržaj „stanje” koji imaju takve riječi tipa <i>spávati</i>. Sadržaj je „radnja” dakle opći njihov sadržaj.) (1995., str. 16)</p>	<p>(21a) Glagoli su riječi kojima se izriče radnja, pa im je gramatički sadržaj „radnja”. (Sadržaj „radnja” uključuje i sadržaj „radnja” – usp. učiti i sadržaj „zbivanje” – usp. <i>grmjati</i> i sadržaj „stanje” – usp. <i>spávati</i>.) (2007., str. 11)</p>

<p>(22) U promjenjive vrste riječi idu, <u>vidjeli smo</u>, i vrste riječi koje smo nazvali imenicama. Jedne su, <u>rekli smo</u>, muškoga, druge ženskoga, a treće srednjega roda. (...)</p> <p>Za imenice <u>smo rekli</u> da se mijenjaju po padežima. A padeži su nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ, instrumental. <u>Što ti padeži znače?</u> (1995., str. 19)</p>	<p>(22a) Imenice su promjenljiva vrsta riječi. One mogu biti muškoga, ženskoga i srednjega roda. (...)</p> <p>(2007., str. 13)</p> <p>Imenice se mijenjaju po padežima. Padeži su: nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ, instrumental. (2007., str. 13)</p>
---	---

ROD IMENICA

Imenice su promjenljiva vrsta riječi. One mogu biti **muškoga, ženskoga i srednjega** roda.

Imenice muškoga roda završavaju na (oblikotvorne morfeme – tradic. nastavke): **-Ø** (*učitelj-Ø, čavao-Ø* i dr.), **-o** (*Mârk-o*) i **-e** (*Hîrvoj-e*).

Imenice ženskoga roda završavaju na (oblikotvorne morfeme – tradic. nastavke): **-a** (*kûc-a*), **-e** (*Jêl-e*) i **-Ø** (*râdôst-Ø, žêd-Ø* i dr.).

Imenice srednjega roda završavaju na (oblikotvorne morfeme – tradic. nastavke): **-o** (*sêl-o*), **-e** (*pôlj-e*) i **-Ø** (*sjême-Ø, tèle-Ø* i dr.).

Imenice imaju jedninu i množinu: *učitelj-Ø* (jedinina) i *učitelj-i* (množina).

Slika 1. Josip Silić: Hrvatski jezik 2, 2007., str. 13.

U udžbeniku *Hrvatski jezik 2* izlaganje s predavačkim strategijama (propozicionalni konektori, retorička pitanja, autorsko i inkluzivno *mi*) zadržava se u predstavljanju sljedećih sadržaja: *Fonem, Morfem, Vrste morfema, Promjene fonema u morfemima, Osnova, Sadržaj oblikotvornih morfema, Promjenljive i nepromjenljive riječi*. Riječ je o apstraktnim jezičnim pojmovima i o pojavama koje, s jedne strane, treba objasniti jer su oni ključni za razumijevanje jezika kao sustava, a s druge strane to se objašnjenje ostvaruje raspravljačkim tipom teksta jer se nastoji odgovoriti na pitanje *zašto je to tako*.

U cjelini koja donosi povijesni pregled razvoja hrvatskoga jezika⁴³ razvija se obavijesni tip teksta. Autor preuzima ulogu izvijestiti o tome

⁴³ *Hrvatski jezik od šesnaestoga do devetnaestoga stoljeća*, odjeljci: *Do šesnaestoga stoljeća, Šesnaesto stoljeće, Sedamnaesto stoljeće, Osamnaesto stoljeće* (Josip Silić: *Hrvatski jezik 2*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 65-66).

„kako, zapravo, stvari stoje”,⁴⁴ odnosno kako je tekao razvitak hrvatskoga jezika od 16. do 19. stoljeća, te se izrazitije povlači iz teksta. Prevađu u oblikovanju izlaganja umjesto autorskoga i inkluzivnoga *mi* imaju neosobne konstrukcije: treće lice, pasivne i bezlične konstrukcije (23, 24, 25, 26), to jest rabe se strategije jačega prikrivanja subjekta teksta.

(23) U šesnaestome stoljeću (zbog migracija stanovništva) dolazi do miješanja hrvatskih govora svih triju narječja (štokavskoga, kajkavskoga i čakavskoga).⁴⁵

(24) Devet godina poslije prvoga hrvatskog rječnika pojavljuje se i prva hrvatska gramatika.⁴⁶

(25) Taj je rječnik objavljen 65 godina poslije Belostenčeve smrti – 1740.⁴⁷

(26) I u osamnaestome se stoljeću radilo na rječnicima hrvatskoga jezika.⁴⁸

U odjeljku *Hrvatski književni jezik i hrvatski standardni jezik* objašnjava se razlika između tih termina pa je subjekt teksta ponovno izrazitije prisutan (ponovno se koristi autorsko i inkluzivno *mi*) (27):

(27) Pod polifunkcionalnom javnom komunikacijom razumijevamo jezičnu komunikaciju u znanosti, u uredu (administraciji), u sredstvima javnoga priopćavanja (u novinama, na radiju i televiziji), u umjetničkoj književnosti i u svakodnevnome javnom razgovoru.⁴⁹

Autor se vraća adresatu i od udžbeničke jedinice *Neke od značajki morfološkoga ustrojstva hrvatskoga jezika kroz njegovu povijest* nastavlja „priču” o tome što se „događalo” s pojedinim gramatičkim kategorijama, oblicima i vrstama riječi. U cjelini *Jezično izražavanje* predstavljaju se određene vrste tekstova (biografija, prikaz, sažetak i uputa) sa sljedećom strukturom izlaganja: definicija i podjela tih vrsta tekstova, njihove jezično-stilske značajke i primjeri. Propozicionalni konektori u funkciji su kompozicijske organizacije teksta (28, 29, 30) i semantiziranja odnosa (31, 32).

(28) Dio ćemo toga što smo rekli pokazati na trima tipovima biografije Dobriše Cesarića.⁵⁰

⁴⁴ Mirna Velčić: „Neutralnost govornika”, *Dometi*, 1983., br. 8, str. 26.

⁴⁵ Josip Silić: *Hrvatski jezik 2*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 65.

⁴⁶ Isto, str. 65.

⁴⁷ Isto, str. 66.

⁴⁸ Isto, str. 66.

⁴⁹ Isto, str. 66-67.

⁵⁰ Isto, str. 80.

(29) Pogledajmo kako glasi stručni prikaz *Književnopovijesne studije o starijim i novijim slavonskim piscima* Dunje Fališevac.⁵¹

(30) Evo kako se to čini u receptu „Pile Marengo” (recept je uzet iz knjige „101 najpoznatiji svjetski recept”): (...) ⁵²

(31) Kako vidimo, jedna je od značajki enciklopedijske biografije nizanje podataka bez novih odjeljaka.⁵³

(32) I tu se, kako vidimo, kao i u enciklopedijskoj biografiji, tekst daje bez odjeljivanja na tematske odlomke i popraćuje (isključivo) stručnim riječima.⁵⁴

Strategije prikrivanja subjekta teksta, prema tome, rabe se ovisno o tipu teksta: autorsko i inkluzivno *mi* u raspravljačkom tipu teksta, dok treće lice, pasivne i bezlične konstrukcije imaju prevagu u obavijesnom tipu teksta. Autor se dakle povlači iz teksta kako bi u prvi plan postavio sam razlog obraćanja adresatu – spoznavanje hrvatskoga jezika. Tome je podređena i likovno-grafička oprema analiziranih udžbenika. U starijim se udžbenicima, kao i u znanstveno-stručnim radovima, primjenjuje samo isticanje u tekstu: podebljanim slogom otisnuti su novi pojmovi, te su istaknuti naslovi i podnaslovi. U novijim udžbenicima, što pridonosi boljoj preglednosti, još se koristi isticanje teksta: na rubnici, uokvirivanjem bojom i naznačivanjem okomitom crtom u boji. Nema slika, fotografija ni ilustracija koje bi odvlačile pogled s teksta. Od učenika se očekuje koncentrirano praćenje izlaganja, uvodi ih se u način kako jezikoslovci pristupaju svom predmetu. Sa stajališta učenika to se može činiti prilično zahtjevnim.

Skraćivanje koraka u argumentacijskom postupku pokazat ćemo na primjeru udžbeničke jedinice *Fonem*. U udžbeniku *Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gimnazije* nakon definicije fonema slijedi objašnjavanje pojma alofona i razlikovne uloge fonema u koracima po obrascu: retoričko pitanje – odgovor. U prva četiri koraka detaljno se opisuje izgovor fonema *m* u različitoj glasovnoj okolini (moliti/bomba/kompas/komfor), u petom i šestom koraku svraća se pozornost na potiranje izgovornih razlika između fonema *m* i *n* (komfor/konfuzan), da bi se u sedmom i osmom koraku provelo uopćavanje.⁵⁵ Za razliku od

⁵¹ Isto, str. 88.

⁵² Isto, str. 94.

⁵³ Isto, str. 84.

⁵⁴ Isto, str. 94.

⁵⁵ Usp. Josip Silić: *Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 1995., str. 5-6.

toga, u udžbeniku *Hrvatski jezik 2* koraci se argumentacijskog postupka skraćuju. Tako se umjesto podrobnog opisa izgovora alofona fonema *m* u nekoliko rečenica samo vraća pozornost na činjenicu da se ispred različitih jedinica ta jedinica izgovara različito, a što pridonosi jasnoći izlaganja:

„Ako dobro pratimo izgovor jedinice **m** ispred jedinice **o** u **mòliti** i ispred jedinice **p** u **kompas**, primijetit ćemo da se ona ispred jedinice **o** izgovara drukčije nego ispred jedinice **p**. // Isto se tako jedinica **m** drukčije izgovara ispred jedinice **p** u **kòmpas** nego ispred jedinice **f** u **kòmfòr**.“⁵⁶

te se navedeno sažima u tvrdnji:

„I općenito: jedinica se **m** ispred različitih jedinica izgovara različito“⁵⁷

nakon koje se jezične jedinice i disciplina koja ih proučava imenuju:

„Takvu jedinicu nazivamo **fonémom**, a njezine izgovorne inačice **alofoni-ma**. Jezičnu pak disciplinu koja se bavi fonemima nazivamo **fonològijòm**.“⁵⁸

Skraćivanje koraka u argumentacijskom postupku odražava se i na opseg udžbeničke jedinice. Tako u udžbeniku *Morfologija hrvatskoga jezika: udžbenik za 2. razred gímnazije* odjeljak *Fonem* obasije stranicu i pol, dok u udžbeniku *Hrvatski jezik 2* samo polovicu stranice. U potonjem se udžbeniku skraćivanje koraka u argumentacijskom postupku provodi i u udžbeničkim jedinicama *Morfem*, *Vrste morfema*, *Promjene fonema u morfemima* i *Sadržaj oblikotvornih morfema*. Kako su to sadržaji koji se obrađuju u prvome razredu (usp. udžbenik *Hrvatski jezik 1*), takav postupak čini se razložnim i opravdanim.

3. ZAKLJUČAK

U kontekstu srednjoškolske nastave hrvatskoga jezika udžbenici Josipa Silića usmjeravaju prema modernoj nastavi jezika što se, podrazumijevajući njihovu znanstvenu utemeljenost, ponajprije očituje u sustavnoj zastupljenosti jezičnih razina, čime se uvažava zahtjev da ona bude globalna (cjelinska), te u oblikovanju raspravljačkog tipa teksta s razvijenom argumentacijom, čime se uvažava zahtjev za razvijanjem lingvističkog mišljenja. U metodičkom oblikovanju udžbeničkih jedinica prednost se daje metodi izlaganja pa te udžbenike obilježava ili vrlo

⁵⁶ Josip Silić: *Hrvatski jezik 2*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 7.

⁵⁷ Isto, str. 7.

⁵⁸ Isto, str. 7.

mali broj metodičkih dionica (prvi udžbenici) ili samo jedna – autorovo izlaganje. Autorski pečat svojim udžbenicima profesor Silić daje kao predavač, te njihovoj prepoznatljivosti pridonose predavačke (retoričke) strategije: lančano povezivanje udžbeničkih jedinica, retorička pitanja, uporaba autorskog i inkluzivnog *mi* ili, ovisno o tipu teksta, neosobnih konstrukcija, čime se ti udžbenici približavaju akademskoj prozi. Autor uvodi i inovacije u svoj udžbenički stil – postupak redukcije, koji se očituje u usklađivanju tipa teksta s predmetom i skraćivanju koraka u argumentacijskom postupku. Izrazito je reducirana i grafičko-likovna oprema udžbenika: stječe se dojam –kako se ništa ne bi ispriječilo između autora i učenika u koncentriranom dijalogu o jeziku.

LITERATURA

- Katnić-Bakaršić, Marina – Požgaj Hadži, Vesna: „Izazovi akademskoga diskurza: znanstveni stil Josipa Silića”, u knjizi *Od fonetike do etike* (ur. Ivo Pranjković), Disput, Zagreb, 2005., str. 27-38.
- Pranjković, Ivo: „Sustavi i standardi profesora Silića”, u knjizi *Od fonetike do etike* (ur. Ivo Pranjković), Disput, Zagreb, 2005., str. 19-26.
- Rosandić, Dragutin – Silić, Josip: *Osnove fonetike i fonologije hrvatskog književnog jezika. Priručnik za nastavnike*, Školska knjiga, Zagreb, 1974.
- Rosandić, Dragutin – Silić, Josip: *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika. Priručnik za nastavnike*, Školska knjiga, Zagreb, 1979.
- Silić, Josip – Rosandić, Dragutin: *Prema modernijoj nastavi jezika u srednjoj školi. Priručnik za nastavnike*, Zavod za unapređivanje stručnog obrazovanja, Zagreb, 1973.
- Silić, Josip – Pranjković, Ivo – Samardžija, Marko – Čubrić, Marina: *Priručnik za nastavnike uz udžbenike hrvatskoga jezika za gimnazije*, Školska knjiga, Zagreb, 2004.
- Silić, Josip: *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb, 2006.
- Težak, Stjepko: *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1996.

- Velčić, Mirna: „Neutralnost govornika”, *Dometi*, 1983., br. 8, str. 23-34.
- Velčić, Mirna: *Uvod u lingvistiku teksta*, Školska knjiga, Zagreb, 1987.

SECONDARY SCHOOL TEXTBOOKS BY JOSIP SILIĆ

ABSTRACT

The textbooks by Josip Silić are placed within the context of secondary school courses of the Croatian language. Attempts are made to set down their characteristics by focusing on methodical styling of textbook modules as well as strategies and techniques applied in these manuals that make them recognisable.

Key words: methodical styling of textbook modules, teaching strategies, reduction technique.